

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Ivrisdictione Ecclesiasticâ, & Iudiciis

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

§. 2. De Iudice.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61847](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61847)

maleficii auctorem tantum sequitur. *Inf. de oblig. ex quasi cler. §. ult. l. Neratius §. Hanc actionem ex ad leg. Aquil. l. iul. Clar in praes. Q. 1. Az. III. l. 1. c. 8. Laym. l. 3. tract. 6. r. 4. Dambaud. in praxi criminali c. 142 & 143. Barb. l. 1. decretal. tit. 1. Decianus. l. 1. c. 15. Trucl. l. vol. 1. disp. 13. n. 10. Oldendorp. classe 6. alt. 12. Soacius §. cum & contra. Instit. de leg. Aquil.*

§. 2.

De Iudice.

Iudex est persona publica eo fine delecta, ut secundum leges, vel consuetudinem populo ius dicat. c. Forus de verb. signif. ut legitimus censeatur, tria necessaria sunt. Primum est potestas legitime obtenta. Secundum scientia labore acquisita. Tertium bonitas natura, & virtute parata. Infamis inimicus consanguineus corruptus & suspectus habetur & reuocatur. In actu ipso iudicandi. S. 1. ho. 2. 2. q. 60. ar. 2. exigit primo, certitudinem causae, delecta cuius sit iudicium temerarium. Secundo, aequitatem, & ordinatum modum progrediendi, quod in definitione iudicis iudicatur per illa. secundum leges, vel consuetudinem. L. 1. 2. c. 29. d. 6. Moscon. c. Iudices 3. q. 7. Casus. Salon. Arrogen. Val. in 2. 2. ad q. 60 l. 2. p. 1. c. 4. Bellam. de off. Princip. Christ. l. 1. c. 19.

II. Iudex alius est ordinarius, alius delegatus iuxta distinctionem iurisdictionis datam. Tit. 1. §. 1. alius denique arbitrarius, qui iterum duplex, ex compromisso & sine illo compromisso est utriusque partis litigantium sponso, de recipiendo sententiam, & iudicium arbitri à se dilecti aliquando tamen a iudice princeps ipse designat, alius denique est

accessorius, & quasi fortuitus. Tholos. l. 47. c. 22. Silvest. R. Iudex n. 1. Armilla cod. Lancel. l. 3. instit. tit. 4. Filliut. Tract. 39. c. 6. & 7. Corvinus l. 3. §. 2.

III. Iudex ordinarius, & delegatus in tribus potissimum differunt. Primo, iurisdictione delegata cum morte delegantis expirat, nisi aliter constitutum, aut conuentum sit. l. c. quia π. de iurisd. omn. iudic. c. Gratum c. licet de off. iud. de leg. E contra ordinarii potestas non mutatur per obitum eius, qui contulit. Secundo, ordinarius Iudex habet propriam iurisdictionem, eamque iure suo exequitur: delegatus vero iure alieno utitur. l. quaecunque π. de off. eius cui mand. est iurisd. unde sequitur ordinarii potestatem non esse revocabilem ad nuntium illius, qui dedit. Delegatio vero omnino revocabilis est. Tertio, ordinarius regulariter delegari potest iurisdictionem suam. l. maiorum π. de iurisd. omn. iud. c. cum Episcopus de off. iudic. ordin. in 6. Delegatus vero, si est principis hoc est, superiorem in temporalibus non agnoscens, potest quidem ex privilegio iuris delegare, non tamen semper. Nam si in literis commissionis electa sit persona propter scientiam, vel industriam, non poterit delegare; Si alias autem poterit delegatus sit cuiuscunque, qui inferior est principi, nullam omnino subdelegandi licentiam habet, ita ut neque morbo, neque alius negotiis impeditus, subdelegare queat.

Excepe 1. Si universalis causarum alicuius provinciae, vel civitatis illi commissa sit. Tunc enim partem alteri committere potest. 2. Si plures articuli vel partes in una causa contineantur. Quis enim velit dividere? 3. si res non ampli-

us integra est. Nam quod bene coeptum non bene diferitur, ante obtentum finem. Nota subdelegatus autem eo modo non potest amplius subdelegare. *Tholos l. 47. c. 22. Canis. l. 1. tit. 18. Silv. V. delegatus Antonius Cucchus l. 1. instit. tit. 14. Lancel. l. 3. tit. 1. Piasecius par. 2. c. 4. n. 7. & 8. Torreblanca l. 3. Damologi et. 5.* Ad iudices delegatos accensentur conservatores, quos summus Pontifex constituere solet quo miserabilium personarum, præsertim regularium defensione in manifestè notoriis iniuriis. Officium illorum describitur in *c. 1. 2. & ult. de off. de leg. in 6. Antonin. par. 3. tit. 9. c. 4. Roderic. tom. 1. Q. 56. art. 1. & seqq. Tuschus lit. C. concl. 760.*

IV. Sunt præterea aliæ iudicium differentia, quæ tamen ad prædictas referantur. Quidam vocantur *Pedanei* quorum munus est de minutis, & infimis causis cognoscere, maiores maioribus referre, cum eas per se terminare non possint. *l. 2. c. de pedan. iudic.* iudex limitaneus est, qui iurisdictionem habet usque ad certam pecuniæ summam, puta 100. aut 200. aureorum limitatam. Iudex quæstionis erat olim, qui quæstionibus, id est, publicis iudiciis præerat, & iudicium decurias cogebat. *Iudex compromissarius* idem est, qui *arbitrarius*, de quo infra plurib. Chartularii iudices vocantur notarii, qui creantur cum auctoritate ordinarii iudicis, & in actibus voluntariæ iurisdictionis interponere possunt auctoritatem. *V. Dec. in C. de mandatis Principum l. si quis aserat. pag. 703.* Denique secundum differentiam causarum & iudiciorum denominari, & distingui pos-

sunt. *Rosinus l. 9. antiq. c. 18. Tholos l. cit. Silvest. in V. Iudex s. 1. n. 1.*

V. Inter iudicem ordinarium, & arbitrum iuris quatuor differentia reperuntur. *Prima* est, iudex per sententiam suam cum causæ cognitione latam potest impedire dominii translationem. *l. 11. cui bonis π. de verb. oblig.* arbiter vero non potest per sententiam suam, seu laudum impedire dominii translationem. *Raynald de testam. Secunda*, iudex potest sententiam pronunciare, contra absentem contumacem legitime citatum. *l. prope-randum s. 1. & 2. l. ab eo. C. quom. & quando iudex sent. prof. debeat.* Idem arbitro non licet, sed utriusque partis presentia requiritur. *l. diem proferre. s. si quis litigator. & s. coram de arb. Tertia* in iudiciis ante probationem sententiæ valet pactum de non appellando. *l. fin. C. de temp. appellat.* at pactum de non contraveniendo arbitrio ante latum arbitrium non valet. *l. cum antea C. de receptis arb. Quarta*, maior 18. annis potest de consensu partium deputari iudex delegatus etiam ab inferiori à principe *cum 20. de off. de leg. sed minor 20. annis non potest ex consensu partium arbiter eligi. l. cum lege π. de arb.* Et omnia hæc de arbitris proprie dictis, seu arbitrariis iudicibus intelligenda sunt. *V. Eberh. in Topicis loco à iudiciis. de reliquis Silv. V. arbiter. Vallens l. 1. tit. 43. Fillius. tra. 36. c. 8.*

VI. Quia forum competens illud est, cui necessario parendum, & quo cogi possumus ut patet ex *tit. de fo. comp.* ideo iudex competens dicitur, quem reticere non licet, utpote proprium. Contingit autem

autem pluribus modis quem eiusmodi forum sortiri, quos omnes *Glo. 3. q. 6. c. 1* his versibus inclusit.

Contractus crimen, reus, & res, religioque, Vir, ratio similis, vel provocat, atque recusat.
Excellit, iussus, vel si consentit uterque

Explicationem singulorum accipe,

1. *Contractus*, si nimirum irritus fuerit, *c. volentes. de privil.* Ibi enim discuti, & examinari debet, ubi accidisse videtur.

2. *Crimen*. Convenitur unusquisque ubi deliquit, vel ubi invenitur, vel ubi domicilium habet, ubi te invenero, *aut Glo. ibi iudicabo te*

3. *Reus*. Huius enim forum communiter sequi actor debet. *l. 2. & l. in criminalibus. C. de iuris d. om. iud.*

4. *Res*. Hanc vindicabis, ubi servatur. libertatem tamen actori est, convenire in loco domicilii. Nec interest, mobilis, an immobilis sit.

5. *Religio*. Ut causa Iuris patronatus, vel reliquiarum: de qua Iudex Ecclesiasticus cognoscit.

6. *Vir*. Huius forum uxor sequi debet. *π. de iuris d. om. iud.*

7. *Ratio similis*. In mutua reconventionem: de qua infra *Tit. 111 §. 2. Dub. 7.*

8. *Provocat*. Per appellationem scilicet. *c. Peregrina 3. q. 6. de qua Tit. 10.*

9. *Recusat*. Ut si clericus nolit agnoscere Iudicem laicum, cum non possit. *Em. Sa. v. Clericus n. 13.*

10. *Excellit*. Nam episcopus v. g. non nisi à Pontifice deponitur.

11. *Iussus*. Lege aliqua, vel decreto. Nam quælibet provincia proprios Iudices

habere debet. *c. unaquaque 3. q. 6. ut quælibet diœcesis Episcopum. Cucus l. 1. T. 12.*

12. Si consentit uterque. Licet enim partibus subiicere se alicui vel ut iudici vel ut arb. t. o. Hinc si laicus in Ecclesiasticum Iudicem consenserit, hic competens Iudex erit. *v. tit. 2. de fo. comp. l. 2. Decretal. Nec interest, expresse actu vel tacito talis prorogatio fiat, secundum Innoc. in c. Qualiter. & quando. de accus. Bart. in l. 1. & 2. π. de iudic.*

VII. Compendiò dicitur forum obvenire quatuor ex causis, 1. ratione delicti. 2. ratione contractus. 3. rei. 4. domicilii. *c. ult. de foro compl. l. qua provincia. C. ubi de crim. c. 1. de foro comp. in 6. Pias. Par. 2. c. 4.*

Ultra hos modos in fori sortitione attenditur status, & conditio personæ: ut nimirum miles coram Imperatore, scholaris coram Rectore, laicus laico, clericus Ecclesiastico Iudice conveniatur. Quod ad domicilium attinet, illud dicimus, ubi quis habet rerum suarum summam, id est, magnam partem, vel ubi familiam constituit. Si quis autem nihil possideat, satis est, eum alicubi constanter morari. *l. Senatores. C. ubi senatores vel clarissimi conveniantur.* Hinc sequitur, pluribus in locis domicilium haberi posse, ut si in duobus locis æqualiter constituta familia sit, vel si non æqualiter, ibi tantum, ubi maior pars invenitur. *c. licet. de libelli obl. l. assumptio. π. ad municipalem. l. eius secundò §. Celsus. π. eo.*

Præterea ratione domicilii fit, ut quis Episcopo, seu diœcesano subiciatur, quoad necessitatem sacramenta participandi, præsertim ordinis. Nam liberi do-

micilium patris sui sequuntur. *l. filios. C. de municipib. & originar.* Idem contingit ratione originis, ubi nimirum quis natus est. *Glo. in c. 1. de usur. l. qui ex vico. π. ad municipalem.* Idem ratione beneficii. *c. Cum nullus de tempor. ordin. in 6.* Atque ita tripliciter efficitur quis diocesanus, ratione domicilii, originis, & beneficii, adeoque non repugnat duobus ordinariis aliquem subiectum esse. *Pias. c. 1. num. 9. & par. 2. c. 4. n. 23 & seq.*

VIII. In dubio, an sua iurisdictio sit, vel non cognoscere potest ipse Iudex, de quo dubitatur. *l. 2. § sed ecce. π. de iudic. l. si quis ex aliena. π. eod. & DD. communiter,* tam de iudice delegato, quam ordinario *c. pastoralis. de reser. Quocirca si coram ordinario Iudice reus excipiat, causam esse feudalem, dispiciet Iudex de veritate, quâ compertâ, se esse incompetentem pronuncians causam ad pases Curia, vel dominum feudi remittet. *Innoc. in c. Caterum de iud. n. 2. Panorm. ibid. & alii DD.* Et observari etiam in camera Spirensi asserit *Gaill. l. 1. obs. 34. n. 2.**

Si autem contingat Iudicem, qui sese pronunciat esse competentem, revera incompetentem esse, non propterea ipso jure invalida sunt acta, sed processus & sententia valet, si de incompetencia sit oppositum, si non *l. 2. π. si quis in ius. voc. non ierit. Mysing. Dec. 3. Resp. 23.* Excipies, nisi sciens revera se non esse competentem, nihilominus pronunciat se esse competentem in tali causa. Tunc enim gesta per eum non valebunt, cum certus sit de carentia suæ iurisdictionis, *Barb. in c. si duob. de appell.*

Sed pono, Iudicem de incompetencia suâ veram sententiam tulisse, an condem-

nare poterit partem victam in expensis & damna? Posse communis opinio est, per text. notab. in *Clem. 1. de reser.* quia ad istam cognitionem competentia, & incompetentia est Iudex competentis, & incompetenter quoad condemnationem expensarum, & damnorum. *Barb. in di. l. 2. π. si quis.* Quemadmodum in simili Iudex defectu appellatione super expensis pronunciare potest: imò etiam quoad imponendam pœnam temeritatis competens censetur. *c. super. eo de crim. falsi. Glo. inc. fin. de rescriptis. Gaill. l. cit. n. 5.* addens meminisse se, ita iudicatum fuisse in causa quadam defecta appellationis.

At *Barb. in c. super literis. de reser. n. 17.* monet, verum esse, quod diximus, quando de iurisdictione inter ipsas partes dubitatur, non verò, si inter ipsum Iudicem, & partem. *Corset. singulari 149. Cockier de iurisd. ordin. p. 2. q. 12.*

IX. Modus seu forma, quam servare Iudex debet, constituta est in eo *Primo,* ut secundum leges statuta, & consuetudines receptas iudicet, *Secundo,* ut terminos servet, & eosdem concedat litigantibus, ne quid præproperè aut præcipitanter fiat. *Tertio,* ut neminem condemnet, aut in iudicium vocet sine accusatore, nisi in quibusdam certis casibus, puta, cum crimen notorium est, cum reus seipsum accusat propria confessione. At quando infamia, aut semiplena probatio adest, aut si quis iudicialiter denunciatus sit, inquisitio institui potest. Denique quando præcessit fraterna denuntiatio apud prælatum, & vocatus à prælato contumax est, & correctionem respuit. Tunc enim ad usque sententiam ipsam procedere licet. *c. Quod vult Deo de iudic.*

In die. Pias. par. 2. c. 4. qui addit connitendum esse prælato, ut amicabilem compositionem litigantibus pertuadeat, *Glo. in c. venerabilem. de Elect.* Quinimò cogere posse ad concordiam, vel arbitros eligendos, si lis fuerit diuturna, & intricata, vel imminet armorum periculum, aut graves inimicitia. *Silv. v. Iudex. §. 1. n. 12. Armillan. 2. & seq. Damhaud. in Pract. crim. c. 1. §. 5. Toletus l. 5. c. 56. Fill. Tract. 40. c. 6.*

X. Commune iuris & Doctorum sententiam in iudicando ordinariè sequi debet. *Bann. q. 63. art. 1.* Illa enim, vera esse præsumitur, nisi opposita fortioribus rationibus nitatur: de quo *v. Gaill. l. 1. obs. 153.* At verò in causa dubiâ, & multorum opinionibus intricata, cum non appareat via ad certitudinem, & infallibilem decisionem, Iudici permittitur eligere opinionem, quam ipsi conscientia sua dicat. Quo in defectu haud dubiè latitudo inest tum respectu avertioris iudicii, tum respectu lenioris. Quamobrem *Panorm. in c. 1. de constit. n. 15.* benè dicit, in eiusdem casibus optandum, ut habeas iudicem propitium, cum possit sequi opinionem, quam vult. *Bar. in l. 2. c. de pena iudic. qui malè iudicat Decius. consil. 176. n. 6. Iason in l. Cum prolatis n. 17. π. de re iudic. Gaill. l. 1. obs. 153.*

Idem Theologi tradunt apud *Franc. Bardum Disceptat. 4. c. 27. n. 21. & seq.* Nam quando rationes utrimque æquales occurrunt, probabile est, inquit, nisi impediant rationes ex parte facti, posse à Iudice ferri sententiam iuxta opinionem quam voluerit. Aliqui tamen malunt in eiusmodi eventu conniti Iudicem, ut partes litigantes ad concordiam adducat, quod consilium rationi, & charitati

Christiana plurimum favet, sed facultatem decidendi nequaquam adimit. *Menoch. l. 1. de arbit. sub iur.*

Duplicet *Laymanno l. 1. rr. 1. c. 5 §. 3.* hæc tam liberalis Iudiciconcessa licentia, quam voluerit, sententiâ amplectendi, malletque vel dividi substantiam de qua litigatur, vel ad compositionem adigere partes. Sed non quia melius id foret obligationem inducit, nec facile est persuadere Iudici, qui non unum, sed plures pro libertate magistratos, & defensores habet. *v. Filluz. Tr. 21. c. 4. n. 118 Sanch. l. 1. c. 9. n. 46. & seq.*

XI. Iudex præsertim Ecclesiasticus summo studio curabit, ut à iudicio dolus, & fraus arceatur, lites insidiosè non extrahantur: quod præscriptum olim à Pontificibus *c. Finem litibus, & c. fin. de dolo & contumacia. Consil. Trid.* denuò inculcat *Sess. 25. c. 10. de reform.* Admonet sancta Synodus tam ordinarios, quam alios quoscunque Iudices, ut terminandis causis, quanta fieri poterit, brevitate student: ac litigatorum artibus seu in litis contestatione, seu alia parte iudicii differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competenti alia ratione occurrant.

Eidem præscribitur, ut Notariorum salaria moderetur. *Statutum. de rescr. in 6* Notarios verò in causa sibi commissa scribentes, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt (ut ad ipsius spectat officium) prudenter refrenet. Nec cum ipsis, aut cum assessore præfato lucrum participet ullo modo.

Postremum est executio, de qua suo loco fusiùs, Meminerit delegatus, & inferior

ferior Iudex, pœnam legibus constitutam à se mutari non posse, sed supremi Iudicis arbitrio relinqui, sibi secundum leges sententiam, & pœna concipiendam esse. l. sicumpater. C. si adv. rem iudicat. S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. Azor. III. l. 3. c. 23. Dub. 3.

XII Iudex, qui iustitiam negligit, & sedis Apostolicæ non servat privilegia, Primò suis privilegiis privandus est. c. Dilecti. de privileg. & ibi Barb.

Secundò litem suam facit l. si filiusfam. x. de re iudica l. 2. C. de pœna iudicis, qui male iudicav.

Tertiò damnum parti læsæ compensare tenetur, licet nemo appellarit, aut appellationem factam deseruerit. Barr. q. 9. Farinat. q. 111. n. 509. & 53.

Quartò Criminaliter quoque puniri arbitrio Iudicis potest levius aut gravius pro qualitate delicti. Tholos. l. 50. c. 2. num. 49.

Quod verò Indices Ecclesiasticos attingit, eos pœna suspensionis per annum manet, quâ durante, divinis se ingerentes irregularitatem contrahunt. c. 1. de re iudica. in 6. Farinat. C. cita. n. 71. Schneiderv. l. 4. T. 5. Et à DD. annotatum est pœnam hanc non confundi cum aliis, & valere tribus concurrentibus. 1. quod per sordes vel gratiam. 2. quòd contra iustitiam. 3. quòd in gravamen partis iniustam sententiam proferat. Lancel. l. 3. T. 15. Zerola v. Iudex. q. 29.

Puram negationem seu negligentiam ad incurrendam prædictam pœnam non sufficere, sed quæ cum aliquo actu connecta est. Barb. in cit. c. Dilecti. bene declarat. Boer. Par. 1. Decis. aur. q. 153. Inson. de action. In bo. fid. §. Præterea.

§. 3.

Satisfit Dubiis de Iudice.

Dub. 1. An quis in propria causa Iudex esse possit.

Vulgò iactatur ex l. un. C. ne quis in sua causa iudicet. Nemo iudex in propria causa: nec quilibet aliter sentit, aut loquitur. Causam si quæris, à Philautia, & pravo affectu periculum est. Nemo enim seipsum odio habet. Nihilominus dicendum in foro contentioso quidem ubi Iudex, actor, & reus distincti requiruntur, neminem suis in rebus proprium iudicem esse, aliàs non repugnare. Nam 1. princeps litem contra se à subditis motam, nisi aliud legibus fixum sit, aditus consilio suorum desistere potest. l. un. C. si quis principi maledix. 2. In causa notoria, quod ratione publici officii iniuriam passus sit Iudex, licet ipsi reum abique alio processu punire. Gaill. l. 1. obs. 39. n. 2. 3. prælatus Ecclesiasticus in causa Ecclesiæ suæ Iudex est. Glo. in c. si quis erga. 2. q. 7. Denique Iudex in dubio an competens, an sua sit iurisdictio, cognoscere potest, ut proced. §. n. 8. diximus ex c. Ex parte de reser. l. si quis ex aliena. x. de iudic. Prætoris est æstimare, an sua sit iurisdictio. Unde liquet dictum illud, Nemo iudex in propria causa, sic intelligi, quòd non permittatur, ut quis directè, & intuitu proprii commodi cognoscat, & de finiat litem; nisi privilegio munitus sit, ut de quibusdam in Bohemia, Arragonia, & Navarra testatur Caramuel. in Theol. fundam. nu. 824. v. Decianum l. 4. de 42. Oldradum Consil. 7. Layman. l. 3. tr. 6. c. 2. Phil. De-